KÖNYVISMERTETÉS

Rendőrség a demokráciában –
demokrácia a rendőrségben?¹

A kötet a *Csang Kaj-sek* vezette Kínai Köztársaság Tajvan szigetén a második világháború után kialakult rendszerének átalakulását, azon belül a rendőrség változó szerepét, társadalmi-politikai helyzetét elemzi elsődlegesen politológiai, közpolitikai szempontok alapján, egy új, a demokrácia feltételeinek megfelelő rendőrségmodell kialakulásának szempontjai szerint. A Magyarországon is jól ismert *Peter K. Manning* rendőrségkutató – aki jelenleg az egyik hongkongi egyetemen tanít, és akire a kötet többször hivatkozik – állapítja meg, hogy az a *democratic policing*, amelyre a kötet szerzői annyiszor hivatkoznak, egy nehezen és csak nagy általánosságban definiálható fogalom az eltérő rendőrségi kultúráktól elvonatkoztatva, nemzetközi összehasonlításban. Tajvanon az átmenet erőszakmentesen zajlott, és ebben szerepe volt a rendőrségnek, amely a központi politikai akaratot addig is, és ebben is híven követte. Az egyetlen uralkodó párt, a *Kuomintang* (KMT) által a rendőrség az uralkodó politika eszközévé lett (1945–1988). Majd épp ezzel a politikai kontrollal az új posztautoriter rendszerbe zökkenőmentesen illeszkedik be a rendőrség *Csiang Csing-kuo*, Csang fiának és örökösének a halála után². Manning megemlíti a neokonfucianus hagyományt is, ami szintén a kötet elemzéseinek

¹ Liqin Cao – Lanying Huang – Ivan Y. Sun: *Policing in Taiwan. From Authoritarianism to Democracy*. Routledge, London–New York, 2014. Ennek az írásnak a megszületését a Soochow Egyetem (Tajvan, Tajpej) Politikatudományi Intézetének Emberi Jogi Központjánál töltött vendégtanári félév 2015. tavaszi/nyári szemesztere tette lehetővé a Tajvani Nemzeti Tudományos Alap támogatásával. Köszönettel tartozom az intézet és centrum munkatársainak, valamint az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézetében azoknak a kollégáimnak, akik helyettesítettek a kutatói félév során. Tajvanon 2014-ben a diákok hetekig megszállva tartották a parlamentet, ennek egyéves évfordulóján a *Taiwan Association of Human Rights* és a Soochow Egyetem közös szervezésében rövid szemináriumot tartottam tajvani diákoknak és kollégáknak a rendőrség tüntetésekkal kapcsolatos munkájáról, és a magyarországi ombudsmani vizsgálatokról összevetve a Tajvanon zajlott folyamatokkal. Az ismertetés forrásai között vannak a félév során politológusokkal, politikai elemzőkkel, civil aktivistákkal, diákokkal a szeminárium keretében folytatott beszélgetések, és a tajvani angol nyelvű média hírei is. Előzőleg 2014 második fél évében az ISES, Kőszeg New Central Europe ösztöndíjasaként kutathattam az Institute of Advanced Studies keretében az európai, főként a közép-európai emberi jogi kultúrát, ami előkészítette a vendégtanári munkát az NKKIH-EU Social Fund támogatásával. (A2-NCE-TKÖ-14-0010 sz. Project Title: *The Role of Global, Regional, National and Civic Agencies and Actors within the Construction of a New Human Rights Culture in the V 4 countries. Comparative Aspects.*)

² Jordán Gyula: *Tajvan története*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005

egyik vezérfonala: ez mennyiben akadály, vagy épp elősegítője a jogállami átmenetnek? Erre nem adható egységes pozitív vagy negatív válasz. Ebben a régióban Vietnam mai, mondhatni kései, de legalábbis a szerzők szerint előrehaladó jogállami átmenetét is a neokonfuciánus hagyomány segíti, másutt, mint Kínában, pedig talán éppen ellene hat (148–150. o.).

Az elemzés lezárása két évszám, a 2000 és a 2008, mint az autoriter rendszer utáni állapot kijelölői. A magyar olvasónak ez némi magyarázatot igényel Tajvan politikai rendszeréről, amit ez a kötet is megad (4–10. o.). Az első „igazi” kormány- és pártváltásra 2000-ben került sor, amikor is a „softliner” KMT-elit vezette az erőszakmentes változást menedzselő szerepet betöltő Kuomintang pártot („kékek”) először váltotta a *Demokratikus Haladás Pártja* (DPP, a „zöldek”) a kormányon. Majd a DPP két kormányzati és elnöki periódusa után, 2008-ban ismét a KMT győzött. Újabb kormányzása és elnöklése *Ma Jing-csiu* elnökkel 2016 januárjában a parlamenti és elnökválasztásokon méretik meg ismét szintén két törvényhozási/kormányzati/elnöki periódus után. Most, 2015 nyarán mindenki a „kékek” visszatérését tartja valószínűnek. A DPP-t inkább a közepes és az alacsonyabb jövedelmű rétegek támogatják, s dominánsan hagyományosan a fő sziget, Tajvan – emellett még több lakott sziget tartozik az állami területhez – középső és déli részein van jelen 1986-os megalakulása óta. Más, kisebb pártok is vannak a parlamentben, mint a néhány képviselőt a soraiban tudó radikális függetlenségpárti *Tajvani Szolidaritási Unió*, amelyet az idős politikus, a demokratikus átmenetet sikeresen „levezenylő” *Lee Teng-hui*, az első szabadon és közvetlenül megválasztott köztársasági elnök vezet. A pártok duális rendszere azonban alapjaiban határozza meg a pártversenyt³. A konfliktus a „kékek tábora” (a Kuomintang, a nacionalista párt, KMT) és a „zöldek tábora” (ez a DPP színe, itt nem az ökológiát jelenti, mint Európában) mint pólusok köré vonzza a kisebb pártokat, társadalmi-politikai szervezeteket. A helyi szóhasználat szerint vagy a „kék tábor” („*pan-blue*”) avagy a „zöld tábor” („*pan-green*”), azaz a KMT- vagy DPP-közeli pozíciókra kényszeríti őket a választási rendszer és a pártrendszer a többségi orientációjú, ötszázalékos küszöbű parlamenti, helyi és elnökválasztások kampányaiban.

A KMT öt évtizedes dominanciáját felváltó DPP kormányzása (2000–2008) súlyos gazdasági problémákkal és korrupciós botrányokkal ért véget: a volt elnök, *Csen Suj-bien* ma is hosszú börtönbüntetését tölti, beteg-

---

³ Ping-lung Jiang – Wen-cheng Wu: “The Changing Role of the KMT”. Cheng Tun-jen – Stephan Haggard (eds.): *Political Change in Taiwan*. Lynne Rienner, Boulder, 1992, pp. 75–95.; Alexander Yali Lu: “The Development of DPP”. In: Cheng Tun-jen – Stephan Haggard (eds.): i. m. 121–149. o.

sége miatt már házi őrizetben.⁴ A KMT 2008-ban és 2012-ben Ma Jing-csiu elnökkel újrázott, aki a 2016. januári országgyűlési választásokig vezetheti az országot. Kezdetben nagyon népszerű volt, és sokan támogatták. De például a „DPP-biznisszel” szemben meghirdetett, jól induló korrupcióellenes kampánya, amelyről ebben a folyóiratban két éve írtam⁵, szintén megbukott – ezt még a Lonely Planet 2014-es új útikönyve is megemlíti.

A jelen kötet fő kérdésfeltevése az, hogy megtörtént-e Tajvanon a békés rendszerváltás alatt és annak következményeként a rendőrség megfelelő átalakulása, vagy fennmaradtak-e a posztautoriter rendszereket jellemző problémák a rendőrség stílusában, kultúrájában, működésében. Megelőlegezve és összefoglalva – és lerövidítve a 157. oldalon adott választ –, igen, megtörtént, de vannak súlyos autoriter maradványok, és sok olyan új, vagy olyan régi-új probléma, mint a rendőrségi korrupció vagy a marginalizált csoportokkal való kapcsolat (a bennszülött törzsek maradványai, illetve a bevándorlók, vendégmunkások, prostituáltak), amelyekben még sok a tennivaló.

Ha ebből a kötetből átfogó képet szeretnénk kapni a tajvani rendőrség mai és közelmúltbeli szerepéről, akkor csalódnunk kell. Véleményem szerint ugyanis nem lehet a bűnüldözési szereptől oly mértékben elvonatkoztatva elvégezni a rendőrség akár politológiai szempontú elemzését sem, mint ahogy ez a kötet teszi. Tajvanon régiós, sőt talán globális összehasonlításban is alacsony a bűnözés (35–36.; 54–55., 119. o.), de a kriminológiai statisztikák szerint a demokratikus átmenet kezdete óta 1988-ig a bűnözés megduplázódott. Nem lehet, hogy a később tárgyalt korrupció és a szervezett bűnözéssel való összefonódás révén a bűnözés jelentős szelete valahogy kiesik a statisztikák látóköréből? Ennek árnyaltabb megközelítésére, elemzésére pedig szükség van az olyan absztraktnan elemzett kérdéskörök esetében, mint például a rendőrség társadalmi elfogadottsága, presztízse, jövedelme, vagy akár a létszámának, illetve korrupciós fertőzöttségének a megváltozása.

A másik oldalon, a demokratizálódás előtti szakasz elemzésében pedig hiányzik a rendőrség akkor oly nagy jelentőségű politikai szerepének érzékeltetése mellett a politikai rendőrség, a belső és a külső hírszerzés, a szélesebb értelemben vett belügy, a rendőrség mint végrehajtó szerv szempontjából re-

---

4 Házi őrizetének bejelentése 2015-ben a kínai újév környékén börtönlázadást váltott ki az egyik, a szervezett bűnözőket, gengsztereket őrző szigorított börtönben, akik ugyanezt kívánták elérni túszaik engedése fejében, majd a vállalkozás kivitelezhetetlenségét tapasztalva a halálbüntetés elkerülésére kollektív öngyilkosságot követtek el. Az ügy kivizsgálása még tart a helyi ombudsmani intézmény, a Control Yuan által.

5 Szabó Máté: Korrupcióellenes intézmények és eljárások Délkelet-Ázsiában – az ombudsman szemével. *Belügyi Szemle*, 2013/7–8., 5–16. o.

leváns munkájának a bemutatása. Így, ha képet kapunk a képzés, a létszám, a szervezet vagy a politikai rendszer és azon belül a rendőrségre vonatkozó politikai követelmények és jogszabályok változásáról, akkor azt csak a politológiai keretben látjuk értelmezve. Aligha kell e folyóirat olvasóinak hosszan magyaráznom, hogy ez a történet részben rólunk is szól, és más vonatkozásban is tapasztalhattam, hogy a nagyon jelentős kulturális, gazdasági és politikai különbségek mellett a posztkommunista demokráciák és a posztautoriter tajvani vagy dél-koreai stb. demokráciák között sok a hasonlóság.

A kötet a helyi szakértők szerint az első átfogó angol nyelvű monográfia a tajvani rendőrségről. Szerzői elsődlegesen az Egyesült Államokkal vetik össze Tajvant, ami annyiban helytálló, hogy már a Csang- és a Csiang-féle autoriter rendszerben is Amerikában képezték a rendőrségi felső vezetők jó részét, és a kezdeti szakaszban erős belügyi kapcsolatok álltak fenn az Egyesült Államokkal. Azonban az ennek a nyilvánvalóan máig fennálló szoros kapcsolatrendszernek a létezése mellett hangsúlyozni kell, hogy Tajvanon a japán gyarmati korszakban (1895–1945) a japán rendőrség volt az első igazi rendőri szervezet, amely kontinentális, német–francia mintára felépült centralizált és egységes rendszer volt. Tajvanon többnyire ma is működnek az akkor a sziget egészen kialakított, egységes építészeti stílusú japán rendőri állomások (*koban*), hacsak nem műemlék lett belőlük, mint sok más központi és helyi japán gyarmati-közigazgatási épületből. Manning is hangsúlyozza a kötet bevezetőjében, hogy jóllehet Amerika a demokrácia kialakulását segítő tevékenysége során olyan országokban, mint Irak vagy Afganisztán, az egyesült államokbeli rendőrségi modellek átplántálását finanszírozza és forszírozza, de azért ez a modell nagyon is Amerika különleges sajátosságainak (*American exceptionalism*) köszönhetően alakult ki. Ezért szerinte nem alkalmas a demokratikus rendőrség globális mintájának.⁶

Számomra nagyon meglepő volt a „kapcsolatunk” Tajvannal a szovjet kommunista rendőrállam mintájának közvetítésével⁷. Csang és a fia, *Csiang Csiang-kuo* ugyanis a kínai polgárháború és a japánok elleni küzdelem időszakában, *Mao Ce-tung* kommunistáihoz hasonlóan, egy ideig a szovjet rendszerben keresték a kulcsot Kína újraélesztéséhez. Az analógia nyilvánvaló: az Orosz Birodalomból, illetve bukásából a szovjetek erős, egységes államot hoztak ki, miért ne tudnánk ezt mi is lemásolni a kínai sajátosságok figyelem-

---

⁶ Annál is kevésbé, mert 2014–2015-ben az Egyesült Államokban az úgynevezett *police riotok*, a színes bőrű gyanúsítottak halálát követően, a globális média rendszeres hírei közé kerültek, és a fekete közösségek és a rendőrség viszonyának súlyos válságára utalnak.

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Chiang_Ching-kuo

bevételeivel? Ez a kapcsolat az amerikai szövetség teljes vállalásáig élt, és éltette azt a japánok elleni közös front létrehozása a Távol-Keleten. Majd Mao és Csang addig a japánok ellen kooperáló erői szembefordultak egymással, és a szovjet-orosz orientáció a kommunista oldalon maradt fenn. Csiang Csing-kuo, Csang fia és kései trónörököse, pedig tizenkét évet (1925–1937) töltött a sztálini Szovjetunióban, orosz neve, belorusz felesége volt, és *Karl Radek*, a trockisták jeles gondolkodója volt a mentora, a pártba kérte a felvételét, de nem érte el.

A kötet szerzői állítják, hogy Csang és a Tajvanon történt berendezkedés után a főként a belüggyel foglalkozó, 1977 és 1988 között az apja örökébe lépő fiú rengeteg hatalmi technikát sajátított el a sztálini Szovjetunióból. Így a belügy politikai tisztekkel, komisszárokkal való irányítását, a minden demokráciát mellőző centralizmust, a kényszer, a terror korlátlan és gátlástalan felhasználását, a rendőrség militarizálását, a vetélytársakkal és ellenfelekkel szembeni felhasználását stb. Orosz importcikk, akárcsak Magyarországon.

A kötetnek ebből a szempontból azonban fogyatéka, hogy teljesen mellőzi a politikai rendőrség, a belső és külső elhárítás és hírszerzés összefüggésében való elemzését (21. o.). Azt hiszem, hogy ezek a területek a külföldön élő tajvaniak számára is érthetetlenek, vagy nehezen megközelíthetők. A tajvani politikai kultúrában az autoriter rendszer hagyományainak feldolgozásában, benyomásaim szerint, messze nem jutottak el még arra a pontra sem, ahol ma Magyarországon tartunk. Csang Kaj-sek nevét ma még minden településen az egyik fő utca őrzi, a *Szun Jat-szen*-ről elnevezett mellett. Állnak még a szobrai, bár jó részük egy vidéki szoborparkban van, nem messze a sírjától.

A kötet szerzői hangsúlyozzák, hogy szerintük 2000 a rendszerváltás lezárásának éve, mert addig minden kizárólag KMT-vezetéssel, a párt belső átalakulása után megy végbe.⁸ A KMT egykori óriási vagyonának igen jelentős részével ma még a folyamatosságot őrző, megkerülhetetlen politikai erő, amelynek egyik erőssége ma már éppen a Kínával való nagyon jó kapcsolata. Így tehát érthető az, hogy a belügyi rendszerváltás még nem járt együtt a múlt feldolgozásával, az archívumok nagy részének hozzáférhetőségével, és ennek akadálya épp a KMT domináns politikai szerepe, ami az autoriter múlt feldolgozásával kapcsolatos közéleti vitákban is világosan megfogalmazódik. A nagy ellenzéki párt, a DPP pedig – az egykori magyarországi SZDSZ-hez hasonlóan – az ellenzékiek, a disszidensek hagyományait folytatja, és tö-

---

⁸ Gondoljunk csak bele, mi lett volna, ha az MSZMP 2000-ig egyedül kormányoz!

rekszik Csang szobrainak eltávolítására, a nevét viselő intézmények átkeresztelésére – ez történt a főváros, Tajpej nemzetközi repülőterével is –, az ő képeivel ellátott pénzek kivonására a forgalomból (a 200 új tajvani dolláros bankjegy bár még érvényes, de már nem is látható a forgalomban, csak gyűjtőként lehet beszerezni speciális ajándékboltokban).

Tehát a japán–kínai–szovjet–orosz mintákra épülő tajvani rendőrség ugyanakkor elit szinten amerikai kapcsolatrendszer tartott fenn, ami az autoriter rendszer liberalizálásával, majd demokratizálódásával alapjaiban átalakult, részben az egyesült államokbeli, illetve más nyugat-európai minták alapján (13–43. o.). A képzésben azonban az Egyesült Államokban tanulás, vagy az Amerikából ideküldött szakértőkkel való együttműködés dominál, és persze ezzel párhuzamosan a délkelet-ázsiai régióval, sőt ma már a kontinentális Kínával való együttműködés. Főként az Amerika–Kína-viszony átalakulásával, az „egy Kína” elv igen következetes amerikai érvényesülésével párhuzamosan, az Egyesült Államok Tajvanra gyakorolt direkt befolyása ezen, akárcsak más belügyi és katonai területeken, a Kínával való együttműködés fenntartása és fejlesztése érdekében nagymértékben átalakult és csökkent.

A szerzők különböző részterületekkel foglalkozó elemzései azt mutatják, hogy Tajvan rendőrségében ma több modell, hagyomány él együtt:

- A Japánok által több generáción át kiépített koloniális típusú, a gyarmati modernizálódást szolgáló, a mindennapi élet helyi közösségeibe szervesen beépülő, ám idegenek által irányított, erősen preventív, az ellenőrzött területről folyamatosan és mélyen informált rendőrség.
- Csang Kaj-sek militarizált belügyi komplexuma, részben sztálini alapokon, ennek a rendőrség az egyik, nagy létszámú része, és ugyancsak idegenekkel, a kontinentális Kínából érkezett kínai hadsereg és bevándorlók többmillió csoportjából, a nem Tajvanon született népességéből verbuválva, katonai szellemben. Az alkotmány hatályát a háborús és a belső fenyegetés miatt 1988-ig felfüggesztik, Csang és Csiang átmeneti rendelkezések, a különleges állapot szabályai szerint kormányoz, így működik a belügy, vele a rendőrség is.
- Megjelenik az új elit, nem csupán a rendőrségnél, hanem általában is, ennek tagjai már Tajvanon születtek, az Egyesült Államokban tanultak, amerikanizált fogyasztási és életmódmodelleket kaptak mintaként, részben közvetlenül, részben ismét Japán, vagy később Dél-Korea közvetítésével. Csiang Csing-kuo modernizáló reformjai elősegítik ezt a nyitást, növelik a professzionalizmust a rendőrségben (28., 145–148. o.), sőt egyengetik a demokratizálódás útját is, bár a politikai rendőrség aktív szerepe fennmarad,

ezt mutatják a hetvenes évek belső és az emigrációban élő disszidenseivel szembeni hatósági fellépések brutális incidensei.

- Csiang Csing-kuo 1988-as halála után a diáktüntetések, a külföld, főleg Amerika elvárásai, a régióban (Dél-Korea, Fülöp-szigetek) zajló demokratizálódás hatására megkezdődik a jogállami átmenet folyamata (31–32. o.), a rendőrség munkáját szabályozó alkotmányos keretek kialakítása, amit 2000-ig a KMT mint kormányzó párt vezet, mondhatni, kesztyűs kézzel.
- A 2000–2008 közötti ellentmondásos szakasz, amelyre a kötet csak részben tekint ki – talán épp ezért –, azonban egyértelmű visszalépésként értelmezi a DPP uralmát (153–154. o.). Direkt politikai, személyügyi beavatkozások történnek a rendőri felső vezetésben – párhuzamosan több, a kötet alapján nem mindig a legsikeresebb rendőrségi reformkísérlettel –, a kedvezményezett azután a választások idején visszafizetik a szívességet. A szerzők szerint ebben az időszakban mérhetően nőtt az általános és a rendőri korrupció és csökkent az intézményekben, így a rendőrségbe vetett állampolgári bizalom indexe (137–139. o.). Jóllehet a DPP az autoriter rendszerrel szembeni demokratikus, emberi jogi ellenzék hagyományait hordozza, egyúttal az ázsiai-tajvani korrupciós hagyományt is. Kormányzata a kötet szerint a politikai-gazdasági hálózatokat nagy intenzitással építette-mozgatta a belügyi és egyéb területeken egyaránt. A kívülállónak nehéz megértenie Tajvan mai politikai történetét, annyira polarizáltak a vélemények és az érzelmek erre az időszakra vonatkozóan⁹, de talán mégsem teljesen véletlen, hogy a volt miniszterelnököt súlyos korrupciós ügyek és hatalmi visszaélések miatt bebörtönözték, és még sok tisztázatlan ügyet tartanak nyilván ebből az időszakból.

S hogy milyen kihívásokat, demokratikus deficitet látnak a szerzők a mai Tajvan rendőrsége előtt az új demokráciában (153–158. o.)?

- A demokratikus rendszerek nyíltságuk következtében több komplexitást és konfliktust termelnek. Társadalmi egyenlőtlenség, elégedetlenség, korrupció, a rendőrség iránti bizalmatlanság származik ebből, főként ha a jól rendezett társadalom neokonfuciánus ideálját tartjuk a szem előtt.
- A békés átmenet következtében a rendőrségen belül különféle autoriter jelenségek maradhatnak fenn, mint például a szerzők szerint a rendőrnők helyzete.

---

⁹ A DPP-kormányzat és az elnök Kína-politikája és belpolitikája 2004-re még Amerikát is nehéz helyzetbe hozta a két partnere közötti egyensúlyozásban, nem beszélve a belpolitikai hatásairól. Yun-han Chu: Taiwan's Year of Stress. *Journal of Democracy*, vol. 16, no. 2, 2005, pp. 43–57.

- Nem alakult ki a civil kontroll intézményesített rendszere sem.
- A rendőrségi képzés zárt, nem követi a civil oktatás mintáit, újratermeli kivételes helyzetét, és nem átlátható kívülről.
- A rendőrség helyzetének, a rendőrök jövedelmének relatív meggyengülése az autoriter rendszerben elfoglalt helyükhöz képest a demokratizálódás következtében és a demokratikus ellenőrzés hiányában újratermelheti, felerősítheti a korrupciós veszélyeztetettséget, és a szervezett bűnözéssel fenntartott kapcsolatokat is megerősítheti.
- A rendőrség továbbra is fennálló centralizált szerkezete segítheti ezeknek a problémáknak az elrejtését a civil nyilvánosság elől, amely független és kritikai szemléletű kutatások hiányában csak a média ellentmondásos rendőrségképére és a saját, illetve mikrokörnyezete mindennapi tapasztalataira támaszkodhat.

Az egyik nagy jogvédő civilszervezetnél (*Taiwan Association for Human Rights*) tartott szemináriumon annak munkatársai elmondták nekem, hogy a rendőrség szerintük szisztematikusan figyelni a gyanús személyeket és szervezeteket. *Kémszoftverek* révén azonnal tudomást szerez arról, hogy a tüntetők csoportjai hová és mikorra kérnek a civil szervezettől jogi segítséget. Ilyenkor „meglátogatják” őket, és kérdéseket tesznek fel „informálisan” a készülő eseményről. A civil aktivisták úgy vélik, hogy a tüntetéseken tanúsított rendőri szabálytalanságokat, az esetenkénti brutális fellépést a politikai elit nem engedi kivizsgálni. A két egymás ellen fellépő politikai párt egymást kioltó hatása miatt (amit az egyik akar, azt a másik biztos nem) nem jönnek létre olyan parlamenti vagy szakmai vizsgálóbizottságok sem, mint amilyenek 2006 után Magyarországon működtek, az ombudsmani tüntetésprojekthez hasonló vizsgálatok pedig itt teljesen ismeretlenek¹⁰. Tehát azt mondhatjuk, hogy a rendőrség nyeregben érzi magát az ott őt avantgárdnak számító módon ellenőrizni kívánó civilekkel szemben. Összességében gyenge helyzetben van a jogvédő civil szektor, mert a duális pártfüggőség tapasztalatai alapján a tajvani társadalom nem bízik meg semmilyen civilszervezet, ombudsman vagy média pártatlanságában, azt egész egyszerűen nem tartja valóságosnak. Ez szinte abszurd helyzetekhez vezet, az *Amnesty International* 2014-ről adott jelentése¹¹ szerint is vannak súlyos problémák, visszassá-

---

¹⁰ Vö. Szabó Máté könyvismertetése Hajas Barnabás: *Utcák, terek szabadsága*. *Belügyi Szemle*, 2014/7–8., 207–202. o.

¹¹ Az Amnesty International 2014–2015 *Taiwan Report* szerint, 2014. március 23-án „A rendőrség széles körben erőszakot alkalmazott a tömegoszlatásnál” a miniszterelnökség visszafoglalása során. „Ez

gok, jogsértések a tüntetéseket érintő rendőri munkában, a kormánypárti értelmiségiek, jogászok pedig erre azt állítják, hogy azokat csupán az ellenzéki média manipulálta, „rendezte meg”.

Plurális nyilvánosság, médiademokrácia¹², új feladatok formáltak az új, demokratikus rendőrség arculatát Tajvanon (33–37. o.). Meg persze a korlátok: a kisebb állományi létszám, a csökkenő kedvezményezettség, presztízs, a relatíve nem túl magas fizetés, emellett folyamatos továbbképzés, emelkedő követelmények, és teljesítménymérés ISO-technikákkal stb. Nem csoda, hogy erős a fluktuáció, és a belső migráció, a kiábrándulás és a cinizmus is a rendőri állomány körében. Érdekes, és bizonyos fokig ésszerű, hogy az átlagrendőr kifejezetten preferálja a nem fővárosi, hanem kisebb – magyar méreteken ezek is nagyok – városokban, akár a vidéken végzett munkát. Nincs annyi biztosított objektum, nincs olyan mérvű közlekedés, nincs – szerencsés esetben, mert a fejlesztések helyi konfliktusokat, ellenállást szíthatnak – annyi tüntetés, felvonulás, és a vallási rendezvények, szabad téri felvonulások, amelyeket a helyiek örömmel látogatnak, kisebb méretűek, kevésbé veszélyesek, nincs annyi külföldi, és akkora médiafigyelem. A rendőrök „menekülnek” Tajpejből vidékre, mármint az alsó beosztásúak, de az elit nagyon is szeret itt lenni. Azonban a területen dolgozó rendőr vidéken jobban be tud épülni a társadalomba, és talán több hasznot húz a helyi ismertségből, mint a nagyvárosban. Prostitúció, szerencsejáték, embercsempészet, illegális gazdasági tevékenységek, környezetszennyezés – kevésbé ellenőrzött, jobban takart környezetben több esély van a korrupciós és politikailag motivált nyilvános vádaskodás elkerülésére. Utóbbi a fővárosban sokkal esélyesebb. Nagy változás ez, mert korábban a főváros bizonyos elit kerületei tartoztak a karrier csúcsaihoz, ez most is így van a vezetőknél, itt vagy valamelyik központilag preferált fontos részterületen (belső ellenőrzés, kábítószer elleni küzdelem, tengeri csempészet és orvhalászat) nagyobb az esély a magas posztokra. A közép- és az alsó kategóriákban azonban jobban „megélnék” a rendőrök vi-

---

idáig nem volt ezzel kapcsolatosan semmiféle független vizsgálat a rendőrség magatartásával kapcsolatosan [...] Legalább 46 ember, aki sérüléseket szenvedett a tiltakozás során, magánvádas bűncselekményként eljárást indított a miniszterelnök és a magas rangú rendőri vezetők ellen. 2014 végéig azonban a bíróságok csak két eset tárgyalásával kapcsolatban hoztak elutasító döntést azzal az indoklással, hogy túlságosan hasonlók egy már tárgyalás alatt álló üggyhez.” www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/taiwan/report-taiwan

12 A Freedom House 2014-ről készült szabadsajtó-elemzése szerint Délkelet-Ázsiában talán a legmagasabb fokban szabad itt a média, bár Tajvan náluk egy fokozatot visszaesett az előző évhez képest, ennek egyik okaként Kína indirekt befolyásgyakorlását is megemlíti. Freedom of the Press. Map of Press Freedom. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2015#.VUjkKvntmko>

déken és a kisebb városokban. A rendőri létszám és a minőség fejlesztése ma is napirenden van, a 2014-es nagy tüntetések idején a túlórapénz nélkül dolgozni kényszerülő rendőri állománnyal kapcsolatos tapasztalatok felmelegítették a választások előtt népszerű szlogent: több rendőrt az utcára! Személyes benyomásom szerint sokan vannak, és sokkal gyakrabban láthatók, mint bárhol, ahol jártam a világon. Tajvanon magas az életszínvonal, a biztonságigény, a polgárok elvárják, hogy a rendőrség jól teljesítsen.

Ennek dacára, az intézményekkel általában és nagyban elégedettséget mutató tajvani társadalomban a megkérdezettek több mint fele elégedetlen a rendőrség munkájával és bizalmatlan az intézménnyel (132–139. o.). A szerzők szerint ezt nem támasztják alá a bűnözés helyzetének aktuális mérőszámai, szerintük inkább a rendőrségi korrupció és a szervezett bűnözéssel való összefonódás elidegenítő hatásai állhatnak a háttérben (86–101. o.), amelyek csökkentették a hajlandóságot a polgárok körében a szabálysértések és a bűncselekmények bejelentésére, és ebben súlyos és megfontolásra érdemes problémát látnak (138–144. o.).

Az amerikai ihletésű preventív *community policing* nem túl magas fokú civil kontrollal, de civil részvétellel itt nagy hagyományokra tekinthet vissza (38–41. o.). A kínaiak, akár a japánok is, imádják az egyenruhás önkéntességet a rendvédelem, katasztrófavédelem és a szociális ellátás területén egyaránt¹³. Így az önkéntes rendőrködés is (*volunteer police*) dívik¹⁴.

Szerintem fogyatékosága ennek a kötetnek az is, ha már átfogó képet várnánk a rendőrködés újabb képletéről Tajvanon, hogy hogyan alakult a liberalizálódással és a demokratizálódással a magánbiztonsági cégek forrásainak és létszámának a rendőrséghez viszonyított aránya. Szerintem ahogyan csökkent a központosított állami erőszakszervezet, úgy nőtt meg a magánbiztonsági cégek piaca, de sajnos ez a fontos aspektus még említést sem kapott a kötetben.

Az új jogszabályi környezet megnövelte/lehetővé tette a rendőrség bizonyos fokú kontrollját a helyi politikai-közigazgatási egységek szintjén egészen a helyi rendőrfőnök kinevezéséhez való önkormányzati hozzájárulásig. A kötet szerzői szerint a civil kontroll és a közösségi kontroll nem kapott ilyen szintű stabil jogi intézményeket (41–42. o.).

Ha a civil kontrollt informálisan megerősödni véljük is, de ellene van a régi-új intenzív informális cserehálózatokkal a korrupció és a szervezett bűnő-

---

13 Kákai László: Nonprofit szektor Ázsia „zöld szívében”. *Civil Szemle*, 2014/3., 69–83. o.

14 Jeff Martin: Volunteer Police and the Production of Social Order in a Taiwanese Village. *Taiwan in Comparative Perspective*, vol. 3, March 2011, pp. 33–49.

zéssel való összefonódás (*heijin*, avagy „fekete arany” a szép helyi kifejezés, 156. o.). Utóbbi hagyományosan jelen van mind a japán, mind a kínai kultúrában, és ebben a régióban főként a tengeri kalózkodás, mindenféle csempészet, a szexipar és a prostitúció, meg a tiltott szerencsejáték hagyományos iparágnak tekinthető. Embercsempészet és prostitúció a külföldi partnerekkel sajnálatos gyakorlat, amelyet jogszabályok és intézkedések sokasága, kampányok, civilszervezetek, médiafigyelem követ, de nem képesek visszaszorítani (124–132. o.). Ez összefügg a rendőrnőkkel kapcsolatos elutasító *macsó* szervezeti állásponttal, a többször meghirdetett antidiszkriminációs politikák ellenére is a nők ellen irányuló intézményesített diszkrimináció fenntartásával (113–118. o.).

Egy másik, sajnálatosan helyi és egyben általános posztkolonialista rendőrségi probléma a rendőrség – udvariasan fogalmazva „patriarchális” – viszonya a bennszülöttekhez, a ma már nem domináns tradicionális őslakos népcsoportokhoz. Számuk ma már nagyon csekély, tizennégy elismert törzs, a kb. huszonhárommilliós összlakosság kb. két százaléka¹⁵. Számarányuk a rendőrség állományában különösen alacsony, a nekik kedvező jogi és politikai eszköztár ellenére is. A japánok óta hagyományuk van a velük való rendőri összeütközéseknek. Sajátos kultúrájuk, a *han* kínai többségtől eltérő közrend- és családfelfogásuk miatt, és összességében az uralkodó rendszernek való kiszolgáltatottságuk következtében célpontjai a mindenkori hatalomnak és erőszakszervezeteinek. A XVII. századtól a szigetre telepedő dél-kínai bevándorlók különféle módokon, de a hegyekbe szorítják vissza az őslakos ausztronéz népességet. Ott viszont azt csinálnak, amit akarnak, a kínai közöség vagyon- és személyvédelmén túl a kínai hatalom békén hagyja őket hegyi településeiken. A japánok kezdik el őket úgymond „civilizálni” és ellenőrizni, épp a mindenhol jelen lévő rendőrök révén. A japánokkal folytatott háborúk és csetepaték, amelyeknek végül a bennszülöttek isszák meg a levét, sokszor épp a rendőrökkel való összeütközésekkel kezdődtek. Az 1947 és 1949 között a szárazföldről Tajvan szigeteire visszavonuló Csang Kaj-sek-rendszer igényli az egész terület teljes ellenőrzését, és igen durva módon lép fel a helyi kínaiak és különösen a bennszülöttek nyelvhasználatára és sajátos szokásai, sőt egész kultúrája ellen. A demokratizálódással a kisebbségvédő és kompenzáló jogintézmények és önrendelkezés széles repertoárját hozzák létre a megmaradt kis közösségek, törzsek identitásának megőrzésére, de marginalizált társadalmi helyzetük, vele az alacsony képzettség, kis, szétszóró te-

---

¹⁵ Taiwan. The Republic of China at a Glance. Ministry of Foreign Affairs, 2014, pp. 8–11.

lepülési életmód, a munkahelyek nehéz elérhetősége megannyi társadalmi csapdát állít az alkoholizmus, a prostitúció, a családon/törzsön belüli egyéni és kollektív erőszak, orvvadászat, -halászat stb. területén. Ezeken a pontokon a rendőrség még ma is gyakran lép fel a korábban korlátlan hatalmi szerepét idéző, jogsértő módokon az egyének és közösségeik ellen, őket megalázó jelleggel (121–124. o.).

A menekültkérdés itt is létezik, de Tajvanon nem olyan kemény most, mint a régió más országaiban, vagy éppen Európában. A kontinenssel való szembenállás idején ugyanis nagyon hatékony területvédelem alakult ki a tengeren, a légi közlekedést pedig könnyen ellenőrzik. Ennek dacára Kína liberalizálódásának időszakában több ezer gazdasági menekült vette célba Tajvant, azonban a KNK-val kialakított szerződéses kapcsolatrendszerben ezt is rendezték, és nem fogadják be, visszatoloncolják az onnan érkező menekülteket. Vendégmunkások, bevándorlók persze máshonnan is jönnek, az idegenrendészet és a határőrizet itt sem hibátlan, de jelenleg nem annyira túlterhelt, mint Európában.

Ugyancsak kevésbé problémás az *LMBTQ*, az alternatív szexuális identitást vállaló társadalmi csoport helyzete. Az Amnesty International idézett jelentése lát ugyan problémákat az azonos neműek házassága kapcsán, és a jogvédők is találnak bíráltnivalót (például hogy az állam az egyik nemről a másikra történő anyakönyvi átíráshoz megköveteli a másodlagos nemi jegyek irreverzibilis átoperálását), azonban például a tajpeji *Gay Pride* Ázsia egyik legnagyobb és legbékésebb rendezvénye, amelyet minden év október 24-én rendeznek meg. Persze azért itt is van ellentűntetés, a fundamentalista egyházi, főként keresztény, de más csoportok is igyekeznek az eseményt megzavarni, de ennek nincsen szélsőjobboldali politikai háttere, mint Európában. Sőt, ahogy a jogvédők beszámoltak róla, az LMBTQ-aktivisták pedig ezeknek a vallási csoportoknak a vallási rendezvényein szoktak zavart kelteni, a kölcsönös megértéshez vezető párbeszéd kialakítása érdekében, e miatt azután ismét a rendőrséget hívják a szervezők. Az LMBTQ-hovatartozás a rendőrök körében a kötet szerzői szerint „még” nem okozott problémákat (117. o.).

Összegzés

Összességében tehát a kötet alapján azt állapíthatjuk meg, a szerzők végkövetkeztetéseivel egyetértve, igen, a rendőrség demokratikus átalakulása megtörtént, és régiós összehasonlításban bizonyosan sokkal jobb az emberi jogok

KÖNYVISMERTETÉS

---

helyzete, mint némelyik délkelet-ázsiai országban¹⁶. A szerzők gyakran veszik elő a KNK példáját, de ezt a kulturális, történeti, nyelvi közösség ellenére félrevezetőnek tartom, hiszen ott egyáltalán nem beszélhetünk semmiféle jogállami demokráciáról. Érdekes, hogy Japán a történeti rész után nem jelenik meg összehasonlítási alapként, pedig nagyon sok a közös vonás, és ott a második világháború befejezése óta tart a demokrácia és jogállam időszeke. Igazán adekvát összehasonlítási alapokat a Fülöp-szigetek és Dél-Korea jelenthetne, bár az utóbbi esetben Észak háborús fenyegetése hatással lehet a rendőrség működésére is. A régió belül létezik a rendőri együttműködés számos formája, már a KNK-val is, de ezeket a kötet csupán megemlíti, nem foglalkozik velük, pedig ezt is fontos lenne megismerni. Európához képest Tajvanon, és valószínűleg a régió más országaiban és más területeken is feltűnő az integráció uniós típusú hiánya, az a *network governance*, amely a rendvédelmet ma már oly sok szállal összeköti Európában – a fontos közös, de ugyanakkor elválasztó problémák mellett, mint amilyen ma a menekültkérdés, ennek van sok eredménye is, amelyek innét talán jobban látszanak, mint a hazai mindennapokban.

Készítette: Szabó Máté

---

¹⁶ Uo. 23. o.